

ਸਰਵੇਸ਼ ਕੌਸ਼ਲ, ਆਈ.ਏ.ਐਸ.
 ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ
Sarvesh Kaushal, IAS
 Principal Secretary to Govt. of Punjab

ਟੈਲੀ/ਫੈਕਸ/Tel./Fax : 0172-2741346
 ਈ-ਮੇਲ/E-mail : sarveshkaushal@hotmail.com

ਮੈਂਬਰ ਸਕੱਤਰ,
 ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾ ਕਮਿਸ਼ਨ
 ਕਮਰਾ ਨੰ. 714, 7ਵੀਂ ਮੰਜਲ, ਮਿਨੀ ਸਕੱਤਰੇਤ ਪੰਜਾਬ,
 ਸੈਕਟਰ 9, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।
Member Secretary,
Punjab State Commission for Women,
 R.No. 714, 7th Floor, Mini Secretariat Punjab,
 Sector 9, Chandigarh.

ਅ.ਸ. ਪੱਤਰ ਨੰ./D.O. No. PA/19/1922/C/09/671-774

ਮਿਤੀ/Dated 13 Oct 2009

ਵਿਸ਼ਾ:- ਕਾਰਜ ਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ - ਕਾਰਜ ਸਥਾਨ ਲਈ ਆਚਰਣ ਜਾਬਤਾ-
 ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ, ਇਨਕੁਆਰੀ, ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਸਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਬਾਰੇ।

‘ ਵਿਸਾਖਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ’ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ (ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1997 ਐਸ.ਸੀ 30ii) ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜੁਰਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਵੈਮਾਣ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜ-ਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਕਰਮਚਾਰਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਕੋਮਿਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਆਚਰਣ ਦਾ ਹੇਠ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਬਤਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :-

- 1) ਇਹ ਦਫਤਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਅਫਸਰ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਜ ਸਥਲ ਵਿਚ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਵਰਜਣ।
- 2) ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅਥਾਰਿਟੀ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਂ ਹੇਠ ਦਰਸਾਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹਾ ਆਣਚਾਹਿਆ ਜਿਨਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਤੀਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ :-
  - I) ਛੇੜ ਛਾੜ
  - II) ਘਿਨਾਉਣੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ
  - III) ਭੱਦੇ ਚੁਟਕਲੇ ਸੁਣਾਉਣਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਿੱਕਤ ਜਾਂ ਘਬਰਾਹਟ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੋਵੇ।
  - IV) ਗੁੱਝੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਤਾਹਨੇ।
  - V) ਲਿੰਗ ਅਧਾਰਿਤ ਬੇਇਜਤੀ ਜਾਂ ਕਾਮੁਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ।
  - VI) ਗੈਰ-ਵਾਂਛਿਤ ਕਾਮੁਕਤਾ ਬਾਰੇ ਗੁੱਝੇ ਸੰਕੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਟੈਲੀਫੂਨ (ਟੈਲੀਫੂਨ ਉੱਤੇ ਬੇਹੁਦਾ ਕਾਲਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ)।
  - VII) ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਛੁਹਣਾ ਜਾਂ ਖਹਿ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਣਾ ਆਦਿ।
  - VIII) ਅਸਲੀਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਜਾਂ ਅਨਉਚਿਤ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਕਾਰਟੂਨ, ਪੈਫਲੈਟ ਜਾਂ ਅਖਾਣਾ ਆਦਿ ਦਰਸਾਉਣਾ।
  - IX) ਜਬਰਦਸਤੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸਪਰਸ਼ ਜਾਂ ਛੇੜਖਾਨੀ।

X) ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਰੀਰਕ ਬੰਦਸ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਏਕਾਂਤ (ਪ੍ਰਾਇਵੇਸੀ) ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ।

ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਵਿਹਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨੱਤੀ ਦੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਏ ਜਾਂ ਵੇਸੇ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਲਿੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸੈਕਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਭੈਅ ਭੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ।

ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ :- ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ, ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇਹ ਤਰਕ ਸੰਗਤ ਮਨਸ਼ਾ ਹੋਵੇ ਕਿ :-

- I) ਇਹ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇ। ਜਾਂ
- II) ਇਹ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਧਾਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਵਾਜ਼ ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂ ਭਰਤੀ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਜਾਂ ਵਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਗਲਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵੇਰ-ਭਾਵੀ ਵਰਤਾਓ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਾਂ
- III) ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕੂਲ ਨਤੀਜੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- IV) ਛੇੜਛਾੜ :-ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਰਜ-ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿਰਲੱਜਤਾ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਗਲਤ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰੇ ਜਾਂ ਨਿਰਲੱਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ ਜਾਂ ਨਿਰਲੱਜਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਵੇ ਜਾਂ ਬੇਤਰਤੀਬੀ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇੜਖਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼, ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਦਿਖਾਕੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਸੇ ਮਹਿਲਾ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਂ ਇਹ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦੀ ਲੱਜਿਆ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਜਾਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਇਸ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਦਿਖਾਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਜਾਂ ਉਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਕਿਸੇ ਮਹਿਲਾ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਮਹਿਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਏਕਾਂਤ (ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ) ਵਿਚ ਖਲਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ।
- V) ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸੋਸ਼ਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ-ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਮਹਿਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਲਾਭ ਜਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਆਚਰਣ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਕੁਨਬੇ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ

ਹੋਇਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜੀ ਤਜਰਬੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਉਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ (ਨੇਗੇਟਿਵ) ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਧਮਕਾ ਕੇ, ਦਬਾਅ ਕੇ ਜਾਂ ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸੋਸ਼ਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਰੋਜਗਾਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ-ਧਮਕਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

- VI) ਕਾਰਜ-ਸਥਲ ਉਤੇ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿਭਾਗ / ਦਫਤਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਅਫਸਰ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
- VII) ਸਾਰੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਰੀਰਕ ਉਤਪੀੜਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਬਾਰੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਾਰਜ ਸਥਲ ਉਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- VIII) ਕੰਮ, ਖਾਲੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਰਾਮ, ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਚਿਤ ਕੰਮ ਕਾਜੀ ਮਾਹੌਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਕਾਰਜ ਸਥਲ ਉਤੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਂ ਬਣੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮਹਿਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾ ਪਏ ਕਿ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਰੋਜਗਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਢੁਕਵਾਂ ਮਾਹੌਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- IX) ਮਹਿਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਮੁਕਤਾ (ਸੈਕਸ) ਦੀ ਵਸਤੂ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।
- X) ਕਾਰਜ ਸਥਲ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਲੀਨਤਾ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇ-ਇੱਜਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।
- XI) ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਥੀ ਮਹਿਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਮੁਕ-ਕਾਰਵਾਈ (ਸੈਕਸ) ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।
- XII) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ (ਜੱਜਮੈਂਟ) ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰੇਗਾ। ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੁੱਖੀਆ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਸ ਦੇ ਅੱਧੇ ਮੈਂਬਰ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਅਣਉਚਿਤ ਦਬਾਓ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਵਾਚਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਜੋ ਕਿ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਵੇ, ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XIII) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇੰਨਕੁਆਰੀ ਕਰਨਾ :-

- ੳ) ਕੋਈ ਵੀ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ-ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇਗਾ।
- ਅ) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਿਕਨੀ (ਅਵੱਗਿਆ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ੲ) ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਤਾ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਜਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਨੂੰ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਸੀਲ ਕਵਰ ਵਿਚ ਖੁਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਮਿਲਣ ਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਅਸਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੇਰਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਤੇ ਉਚਿਤ ਵੇਰਵੇ ਇਕ ਸੰਖਿਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ।
- ਸ) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨਾਲ ਇੰਨਕੁਆਰੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਜਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੁਦ ਇੰਨਕੁਆਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਜਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇਗੀ।
- ਹ) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਜਾ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਕ) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਣ ਉਪਰੰਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਵਲੋਂ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਇਕ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦੇਵੇਗੀ।
- ਖ) ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਲੋਂ ਤੈਅ ਸੁਦਾ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਜਾ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁਸਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

XIV) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ:- ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਨੌਕਰੀ (ਰੋਜ਼ਗਾਰ) ਵਿਚ ਦੁਰ-ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਿਯੋਜਿਕ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਚਿਤ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

XV) ਕਾਮਗਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ :-ਕਾਮਗਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਚਿਤ ਫੋਰਮ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ

ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉਤੇ ਨਿਯੋਜਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XVI) ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਵਲੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ :- ਜਿਥੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਜੋਂ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਿਯੋਜਕ ਅਤੇ ਇੰਚਾਰਜ-ਵਿਅਕਤੀ ਸਾਰੇ ਜਰੂਰੀ ਤੇ ਉਚਿਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਰੋਕੂ-ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

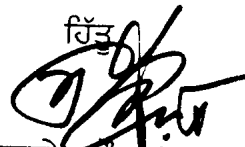
XVII) ਸਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ :- ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਮੇਟੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀ ਵਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ।

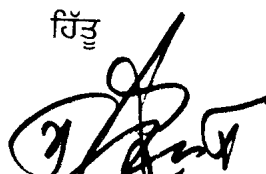
ਫੋਟਾਂ / ਰਾਖਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ :- ਇਸ ਜਾਬਤੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹੱਕ ਉੱਤੇ ਜਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਵੂਮੈਨ ਐਕਟ 1990, ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ 1993 ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੱਦਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀ ਕੂਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ। ਜਿਥੇ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਆਚਰਣ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸ਼ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਅਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਿਯੋਜਕ ਵਲੋਂ ਉਚਿਤ ਅਥਾਰਿਟੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਭੇਜ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪੀੜਤਾ ਜਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਤਪੀੜਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਭੇਦ ਭਾਵ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਨਸੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੀ ਪੀੜਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਕਰਮੀ ਦੀ ਜਾਂ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਬਦਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕੇ।

ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪਰਮ ਅਗੇਤ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੀ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਗਠਨ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸੂਚਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ/ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਕਮੇਟੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਭੇਜਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕਰਨੀ ਜੀ।

ਸ੍ਰੀ ਐਸ.ਸੀ.ਅਗਰਵਾਲ, ਆਈ.ਏ.ਐਸ.
ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ,
ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਿਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਸਮੂਹ ਵਿੱਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ, ਸਕੱਤਰ, ਡਵਿਜਨਾ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ.ਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹਿੱਤ ਭੇਜਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ।

ਹਿੱਤੁ

੨/੨ (ਸਰਵੇਸ਼ ਕੌਸ਼ਲ)

ਹਿੱਤੁ

੨/੨ (ਸਰਵੇਸ਼ ਕੌਸ਼ਲ)